MEGÚJULÓ VIDÉKI ÖRÖKSÉGÜNK

Népi Építészeti Program 2018 – I.

MEGÚJULÓ VIDÉKI ÖRÖKSÉGÜNK

NÉPI ÉPÍTÉSZETI PROGRAM 2018

I.

Budapest, 2020

KÖSZÖNTŐ

GULYÁS GERGELY

Miniszterelnökséget
vezető miniszter

Örömmel köszöntöm a Miniszterelnökség által 2017-ben útjára indított Népi Építészeti Program eredményeit bemutató könyvsorozat második kötetének olvasóit. A 2018. évi program révén több mint kétszáz népi építészeti emlék újul meg, ezek közül tartalmaz válogatást a Megújuló vidéki örökségünk című kiadvány újabb darabja. A kiválasztott helyreállítási munkálatok szakértői kutatás és gondos tervezés alapján, hagyományos anyaghasználattal és technológiával valósultak meg, ezért büszkén mondhatjuk, hogy a bemutatott épületek múltunk építészeti emlékeinek hitelesen megőrzött képviselői.

A Népi Építészeti Program jelentősége azonban messze túlmutat az épületek helyreállításának örökségvédelmi sikerén, hatása a magyar falu egészében jelentkezik. A népi építészeti emlékek őrzői általában családok vagy falusi közösségek, így a program keretében nyújtott kormányzati támogatás az épített örökségünk megóvásán túl a helyi közösségek megerősítését is szolgálja. A helyreállítások nem egy esetben a magyar gazdaság élénkítéséhez is hozzájárulnak, hiszen a megújult vendéglátóhelyek, malmok vagy a vidéki házakban kialakított szálláshelyek a falusi turizmus színvonalas, valódi értékeket hordozó színtereiként jelentősen bővítik a szabadidős kínálatot. A megújult parókiák, tájházak, közösségi terek bővülése a helyi közösségek identitását és összetartozását is erősíti.

Bízom benne, hogy a kötetben bemutatott helyreállítások ösztönzően hatnak majd más műemlékeink és helyi védelem alatt álló népi építészeti örökségünk tulajdonosaira is, hogy a Népi Építészeti Program keretében vagy azon kívül részt vegyenek közös ügyünk szolgálatában, a magyar vidék értékőrző megújításában.

BEVEZETŐ

A kedves Érdeklődő a Lechner Tudásközpont Kulturális Örökségvédelmi Igazgatóságának gondozásában megjelent Megújuló vidéki örökségünk című sorozat második kötetét tartja kezében, amely mind tematikájában, mind szerkesztési elvében és formájában követi a 2019-ben a Magyar Kultúra Napjára megjelent bevezető kiadványt. A könyv az 1061/2016 (XI.8.) Korm. határozattal létrehozott Népi Építészeti Program második évének eddigi eredményeit mutatja be. A 2017. évi sikeres pilot program után 2018-ban a Miniszterelnökség másfél milliárd forint összegű támogatást nyújtott a veszélyeztetett népi építészeti emlékek állagmegóvó munkálataihoz, fenntartásához és helyreállításához. A lebonyolítást az előző évhez hasonlóan a Lechner Tudásközpont végezte, illetve a 2020. év elején Magyarországon is megjelenő világméretű „Covid-19" járvány miatt kihirdetett veszélyhelyzet, és az emiatt elrendelt határidő hosszabbítások révén jelenleg is végzi. A támogatási kérelmek odaítéléséről a bevált gyakorlat szerint a Miniszterelnökséget vezető miniszter által felkért, a szakma elismert képviselőiből álló Bíráló Bizottság döntött. Az elbírálás a benyújtott szakmai programok és tervdokumentációk alapján történt. A Bizottság figyelembe vette az építészeti emlék értékét és veszélyeztetettségét, a tervezett tevékenységek szakmai megalapozottságát és a műemléki értékre gyakorolt hatását is. Az előző év tapasztalatai alapján a megvalósítás megkezdése előtt szakértői dokumentációk készíttetését írta elő a testület.

A 2018. évi támogatási keretösszegből 221 népi építészeti emlék nyert támogatást, a szerkezeti megerősítéstől a vizesedés elhárításán vagy a részleges felújításon át a teljes műemléki helyreállításig bezárólag. A műszaki munkálatok idejét tovább növelték a kényszerűen módosuló határidők, ezért a 2018. évi Népi Építészeti Program megvalósítása még nem érhetett véget. A már lezárt támogatások kimagasló szakmai színvonalú képviselőit azonban szerettük volna jó gyakorlatként és követendő példaként bemutatni. A támogatott helyszínek nagy számára való tekintettel a 2018. évi Népi Építészeti Program eredményeit több kötetben tárjuk a nagyközönség elé.

A Megújuló vidéki örökségünk című sorozat újabb kötetébe a lezárult támogatások első részéből a legmagasabb szakmai színvonalon megvalósult harminc-ötöt választottuk ki. A kiadványban megismerhetik az épületek rövid történetét, főbb jellemzőit és azokat a feladatokat, amelyeket a támogatással egy vagy két év alatt megvalósítottak tulajdonosaik. A felújítás előtti, fekete-fehér képeket összehasonlítva a megvalósult állapotot rögzítő színes fotókkal, átfogó képet kívánunk nyújtani a mindig megújulni képes vidéki épületekről. A bemutatott hagyományos népi építészeti emlékek Magyarország minden régióját képviselik, akad köztük helyi védelem alatt álló, műemléki védelmet élvező, valamint Világörökségi területen álló is. Vidéki örökségünk jelen csokra többek között egyszobás vályogházat, polgárosodott lakóépületet, teljes portát, falusi haranglábakat, pincesort és malmokat foglal magába. Kiadványunk további célkitűzése, hogy buzdítsa azon tulajdonosokat, a népi épületek használóit, akik a védett népi építészeti emlékük megmentésén, megőrzésén fáradoznak, hogy új résztvevőként csatlakozzanak a Népi Építészeti Programhoz, illetve folytassák a már megkezdett felújításokat.

Köszönjük a kötetben szereplő népi építészeti értékek tulajdonosainak a kiadvány elkészítéséhez nyújtott közreműködését. Köszönjük továbbá a Lechner Tudásközpont munkatársainak a kötet elkészítésében vállalt elkötelezett munkáját.

BALATONGYÖRÖK KOSSUTH UTCA 9.
(ZALA MEGYE)

Lakóház
műemlék

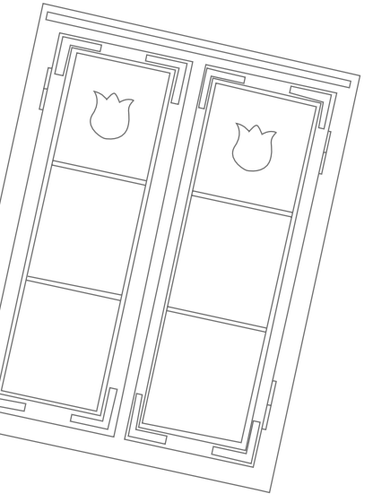

Felújított állapot

Balatongyörök a Balaton északi partján, a Keszthelyi- és Szigligeti-öböl közti földnyelven, a Keszthelyi-hegység tövében fekszik. Az egykor főként halászattal és szőlőtermesztéssel foglalkozó település központjában több 19. századi paraszthász maradt fönn, együttesük a Balaton-felvidéki népi építészet szép példája. A római katolikus templom közelében elhelyezkedő lakóházat a homlokzaton található évszám szerint 1888-ban építették, de a telken már korábban is ilyen tömegű épületet ábrázolnak a régi térképek. Fésűs beépítésű, nádazott nyeregtetővel fedett, oromfalas, eredetileg szoba – konyha – szoba alaprajzú. A soros elrendezésben hozzá kapcsolódó egykori istálló jelenleg ugyancsak a lakórészhez tartozik. Az épület különleges értéke a három utcai ablakkal rendelkező első szobájában lévő, a tájegységre jellemző hagyományos füstelvezető, az ún. mászókémény. A támogatásból a már korábban másolatra cserélt ollóágasos szelemenes tető nádfedésének cseréjét és a klasszicizáló díszítésű homlokzat újrameszelését valósították meg.

Korábbi állapot

Felújított állapot

BATTONYA
VÖRÖSMARTY UTCA 42.
(BÉKÉS MEGYE)

Lakóház
helyi védett érték

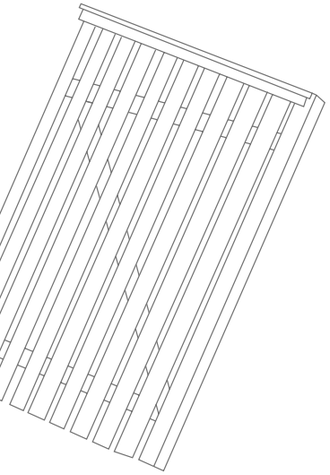

Felújított állapot

Békés megye déli részén, a román határ közvetlen közelében helyezkedik el Battonya. A várost kettészelő Száraz-ér kanyarulatában fekvő parasztház az 1882-es kataszteri térképen már szerepel, tehát legalább 140 éves. A nyeregtetős, oromfalas lakóház az alföldi háztípusba tartozik, háromosztatú, szoba – pitvar/konyha – szoba alaprajzi elrendezésű, oldaltornácos. Falazata lapított sárgömbökből rakott, közel fél méter vastagságú ún. csömpölyegfal, mennyezete mestergerendás. A konyha fölött szabadkémény emelkedik, az első szobában padkával körülölelt, karóvázas szerkezetű búbos kemence, a hátsó szobában pedig falazott takaréktűzhely áll. A támogatásból megvalósult az eredeti állapot hiteles helyreállítása: javították a döngölt földpadlót és a nyílászárókat, helyreállították a szabadkéményt, a kemencét és a rakott tűzhelyet, részlegesen cserélték a tetőszerkezet elemeit és a cserepezést, valamint a korhadt tornácoszlopokat. Emellett utólagos falszigeteléssel és sártapasztással a falazat állékonyságán is sikerült javítani.

Korábbi állapot

Felújított állapot

BÉKÉS
DURKÓ UTCA 8.
(BÉKÉS MEGYE)

Tájház
műemlék

Felújított állapot

A népes kisváros a Dél-alföldi régióban, a megye centrumában található. A város különösen szívén viseli a népi építészeti emlékek megőrzésének ügyét, ennek egyik jeleként évtizedek óta otthont ad az Országos Népi Építészeti Tanácskozásoknak. A város központjában lévő, későklasszicista gazdaházat Csapó Gergely tanyásgazda építtette 1866-ban. Az épület fésűs beépítésben, utcavonalon álló, vályogfalú, nyeregtetős, hódfarkú cseréppel fedett. Alaprajzi beosztása: felsőház, pitvar és konyha, belsőház, pincekamra, kamra, alsópitvar és alsókonyha, alsóház, szín és ólak. A karéjos záródású oromzat alatti utcai homlokzatot a felsőház két ablaka, a tornác zsalugáteres vakablaka és a köztük futó lizénák tagolják. Az udvari homlokzaton az alsó konyháig pilléres, az épület többi, alacsonyabb részén darufás tornác fut. Az 1958 óta műemlékként védett tájház használatát a nedvesedő falak korlátozták. Az elkészült szakaszos aláfalazással, utólagos falszigeteléssel és szivárgórendszer kiépítésével sikerült elhárítani a problémát, így a tájház továbbra is fontos szerepet tölthet be a város hagyományőrző programjainak színtereként.

Felújított állapot

BUDAPEST XVI. KERÜLET BATTHYÁNY ILONA UTCA 16.

Tájház
helyi védett érték

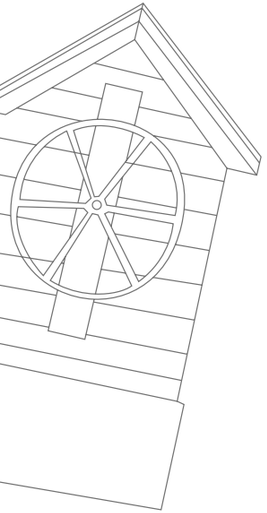

Felújított állapot

Korábbi állapot

Budapest XVI. kerülete a Szilas-patak mentén, a Pesti-síkság és a Gödöllői-dombság találkozásánál terül el, 1950-ben Cinkota, Mátyásföld, Rákosszentmihály és Sashalom, valamint Árpádföld Budapesthez csatolásával jött létre és vált kertvárosi peremkerületté. A korábbi négy község közül Cinkota volt a legősibb, falusi jellegű település, ennek központjában áll a Cinkotai Tájház. A főváros egyetlen tájházként működő népi épületét 1900–1910 táján emelték, és generációkon át a Szlaukó család tulajdonában állt. A nyeregtetős lakóház oromzatos utcai homlokzata a 20. század első felében meginduló polgárosodás során kapott téglaburkolatot. Udvari homlokzatán oszlopos tornác húzódik, tisztaszoba – konyha – lakószoba alaprajzú, soros elrendezésben kamra, pince, pajta és istálló kapcsolódik hozzá. A lakóházban a településrész gazdag múltját bemutató néprajzi gyűjtemény kapott helyet, a porta pedig hagyományőrző rendezvények színtere. A támogatásból a bő évtizede tájházként működő épület jókarbantartási (vakolatjavítás, meszelés, faanyagvédelmi kezelések) és állagmegóvási munkálatait (szivárgó kialakítás) valósították meg.

Felújított állapot

CSOLNOK MÓKUS-HEGY
(KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYE)

Kálváriakeresztek
helyi védett érték

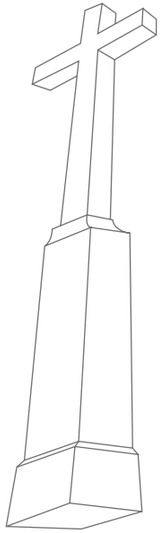

Felújított állapot

Korábbi állapot

Csolnok a Gerecse völgyében fekvő, erdőkkel és hegyekkel övezett, egykor szénbányászattal foglalkozó település. A falu fölé magasodó, 14 stációból és három kálváriakeresztből álló kálváriát a török hódoltság után betelepített sváb családok állították 1787-ben. A meredek hegyi út mentén elhelyezkedő, kőből faragott stációk és a két lator homokkő szobra még nagyrészt eredeti, a középső feszület azonban egy 1909-es vihar következtében tönkrement, utána újat emeltek a helyén. A három feszületet a közeli kőbányában folyó robbantások miatt 1960-ban áthelyezték, ezért a helyreállítás egyik célkitűzése az volt, hogy hatvan év után visszakerülhessenek a Mókus-hegy tetején lévő eredeti helyükre. A program keretében a két széső kereszt újult meg, az elemeire bontott szobrok felújítását műhelyben végezték. Érdekesség, hogy a kálváriánál Húsvétkor kétszer is van kálváriajárás, a szokásos nagypénteki mellett Húsvét vasárnap kora hajnalban a falu asszonyai külön kálváriajáráson vesznek részt. A részben megújult kálvária remélhetőleg még hosszú ideig szolgálja a helyi hagyományok fennmaradását.

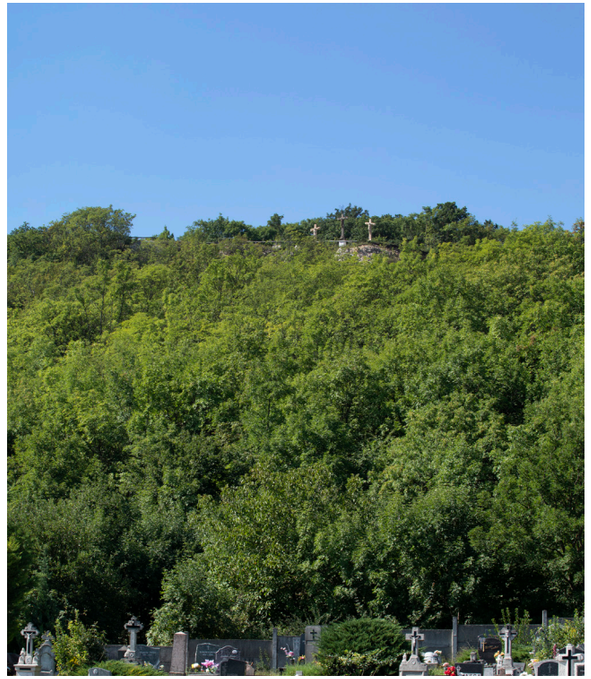

Felújított állapot

DÖR
SZABADSÁG UTCA 54.
(GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE)

Tájház
helyi védett érték

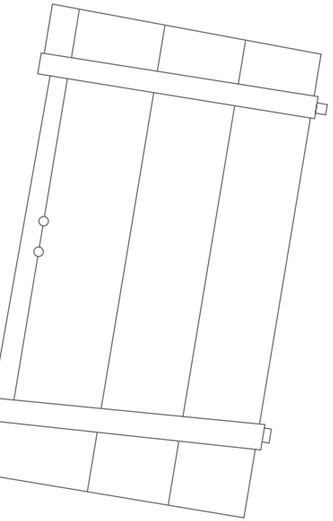

Felújított állapot

Dör a Kisalföld részét képező Rábaköz termékeny területén, a Fertő-Hanság Nemzeti Park szélén helyezkedik el. A mezőgazdasági termelés mellett már a 19. században sok mesterember dolgozott a településen, igazi iparos és fazekas központ volt. A község szélén álló lakóház pontos építési ideje nem ismert, de jellegzetességei alapján valamikor a 19. század folyamán épülhetett. Falazata földből készült, ún. tömésfal, alaprajzi rendszere háromosztatú, szoba – konyha – szoba helyiségekből áll, melyekhez soros elrendezésben nádfonat falazatú pajta és istálló csatlakozik.

A mestergerendás tisztaszoba, a szabadkéményes, tagolt hasábkemencével rendelkező konyha és a hátsó szoba is hagyományos helyi bútorokkal és tárgyakkal van berendezve, valamint gazdag fazekasedény–kiállítás található az épületben. A néprajzi gyűjtemény bemutatásán túl a tájház hagyományőrző rendezvényeknek is helyet ad. Egykori nádfedését korábban részben lemezfedésre cserélték, ezért a támogatásból megvalósuló felújítás során az eredeti nádazást állították vissza.

Felújított állapot

DRÁVAKERESZTÚR
PETŐFI SÁNDOR UTCA 87.
(BARANYA MEGYE)

Talpasház
helyi védett érték

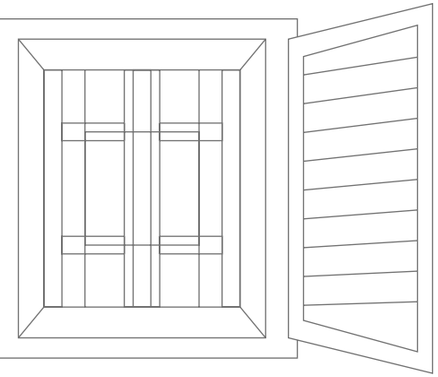

Felújított állapot

Drávakeresztúr az Ormánságban, a Dráva mentén fekszik. A török hódoltság idején elnéptelenedett, utána magyarok és horvátok népesítették be. A falu főutcáján, a templom szomszédságában álló ház a múlt századforduló környékén épülhetett. Ezen a vidéken a Dráva gyakori áradása miatt a faszerkezetű házak építése vált elterjedtté. A hatalmas talpgerendák a talajon fekszenek, ezeken állnak a függőleges oszlopok, amelyeket ferde támaszok merevítenek. Az oszlopok között hagyományosan patics, azaz tapasztott vesszőfonás kitöltés készült, de itt az udvari végfalon téglával töltötték ki a favázat. A tornácos ház utcai főhomlokzatán két kis zsalugáteres ablak látható. A belső háromosztatú, középső traktusa a szabadkéményes konyha, amiben kemence és csikótűzhely helyezkedik el. Az épület a Dráva-mente horvát nemzetiségi hagyományait bemutató tájházként működik. A talpasház kiemelkedő építészeti érték, mivel egyike azon kevés ormánsági háznak, amely építési helyén, eredeti állapotában maradt fent. A támogatásból az épület egésze úgy újult meg, hogy a korabeli építésmódnak megfelelő, hagyományos módszereket és anyagokat használtak.

Korábbi állapot

Felújított állapot

EGERLÖVŐ
ROZMARING UTCA 1.
(BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYE)

Tájház
helyi védett érték

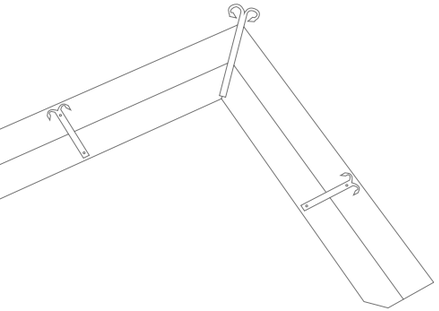

Felújított állapot

Egerlövő a Mezőkövesdi járásban található település, amely református vallású lakossága révén markánsan elkülönül a tőle északra lévő matyó falvaktól. Az 1800-as évek végén épült házat tulajdonosa a dédszüleitől örökölte, akik eredeti állapotában tartották fenn otthonukat. Ennek köszönhetően az épület közel teljességében őrzi a településen egykor élt kisparasztság építészeti kultúrájának emlékét. Érdekesség, hogy Weöres Sándor és Károlyi Amy a tulajdonos vendégeként többször megfordult az épületben. A támogatásból megvalósult felújítással tájházzá alakították a lakatlanul álló épületet. Az egykori kialakításnak megfelelően nádfedést kapott, megújult a kemence, és eredeti formájában állították helyre a tornácot is. A háromosztatú, tisztaszoba – konyha – lakószoba alaprajzi elrendezésű házban a korábban leválasztott fürdőszobát és a beton aljzatokat elbontották, és az eredetinek megfelelően földpadlós belső tereket alakítottak ki, autentikus környezetet biztosítva az ide tervezett néprajzi kiállításnak és tájházi programoknak.

Korábbi állapot

Felújított állapot

ÉGERSZÖG
KOSSUTH UTCA 1.
(BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYE)

Lakóház
műemlék

Felújított állapot

Égerszög az Aggteleki-hegység déli részén fekvő, egykor Torna megyéhez tartozó zsákfalu. A község határában található a Világörökség részét képező, fokozottan védett Szabadság-barlang. A település központjában, a templom mögötti, helyi védelem alatt álló utcasorban helyezkedik el a népi műemlékegyüttes. A portán álló tornácos lakóház 1859-ben épült. Nyeregtetős, cserépfedéses, oromfalas, gazdag vakolatarchitektúrával díszített homlokzatát vízvető párkány és lizénák díszítik. A támogatásból az épület két tüzelőberendezését restauráltak és további kettőt rekonstruáltak. Helyreállították a pitvarban található rakott tűzhelyet, valamint a tisztaszoba tengelyében álló világító kandallót, ami kizárólag fényforrásként szolgált, tulajdonosa olvasási, művelődési vágyának kielégítéséhez. A tisztaszoba északkeleti sarkába, az ott talált lenyomat alapján egy felvidéki típusú táblás kályhát építettek, és analógiák alapján a kamraszobában is egy táblás kályhát emeltek. A szálláshelyként, helyi árusítóhelyként, illetve programhelyszínként hasznosított házban a látogatók megismerhetik a hagyományos életformához tartozó tüzelőberendezéseket.

Felújított állapot

ERZSÉBET FŐ UTCA 26.
(BARANYA MEGYE)

Harangláb
műemlék

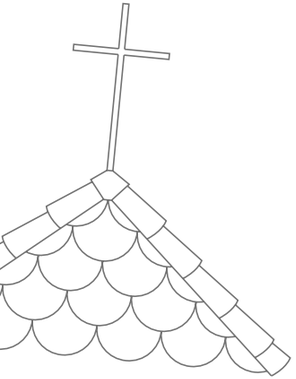

Felújított állapot

Korábbi állapot

A Zengő-hegy lábánál található Erzsébet – korábbi nevén Püspökszent-erzsébet – a török uralom alatt fokozatosan elnéptelenedett, majd a hódoltságot követően nagyrészt magyarokkal telepítették újjá. A falu központjában, kőfallal körülvett erődítményszerű dombon áll az Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére 1774-ben emelt barokk templom, mellette pedig a 17. században épült harangláb, ami a település jelképének számít, így a község címerében is megjelenik. Az építmény a négyoszlopos haranglábtípusba tartozik. Függőleges tartóoszlopait úgy szerkesztették, hogy egymást védjék az oldalirányú erőhatások ellen, így – szemben a külön talpgerendás szerkezettel gyámolított, kétszoknyás-négyoszlopos haranglábakkal – csak egyetlen cserepes sátortetőzet fedi, amelynek csúcsát kereszt díszíti. Oldalát a toronytest magasságának feléig deszkaburkolat borítja, s ebbe van bevágva a földszinti részen a bejárati ajtó. A fölső, nyitott szakasza andráskereszt merevítésű. Három harangja 1860, illetve 1935–1940 körül készült. A támogatásnak köszönhetően a védett műemlék faszerkezetei és tetőzete is megújulhatott.

Felújított állapot

GYÖRKÖNY PINCEHEGY
(TOLNA MEGYE)

Pincefalu
helyi védett érték

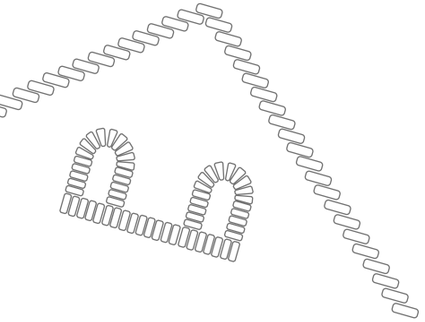

Felújított állapot

Györköny a Duna jobb partjának közelében, a Tolnai borvidék területén helyezkedik el. A török idők során elnéptelenedett települést a 18. század elején német ajkú lakossággal telepítették újjá. A betelepült németek szőlőtermesztéssel foglalkoztak, ehhez kapcsolódóan alakult ki a falu keleti részén lévő löszös domboldalon a mintegy 450 présházból álló pincefalu, a Pincehegy. A 19. század végéig kizárólag a talajba fúrt pincék készültek, felettük vertfalú, nád- vagy zsúpfedelű présházakkal. A 20. század elejétől jelentek meg a téglaboltozattal készült pincék, és ekkortól a présházak is téglaalappal, tégla főhomlokzati- és hátsófallal, illetve cserépfedéssel készültek. Az építőanyagokat helyben készítették, hiszen tégla- és cserépgyár is működött a faluban. A svábok 1946-ban történt kitelepítése után pusztulásnak indult présházegyüttes 1985-ben helyi védettséget kapott, és az elmúlt évtizedekben fokozatosan újjászületett. A támogatásból öt présház újulhatott meg úgy, hogy hagyományos építőanyagokat használtak, és az eredeti nyílászárókat, köztük a jellegadó présházajtókat is megtartották.

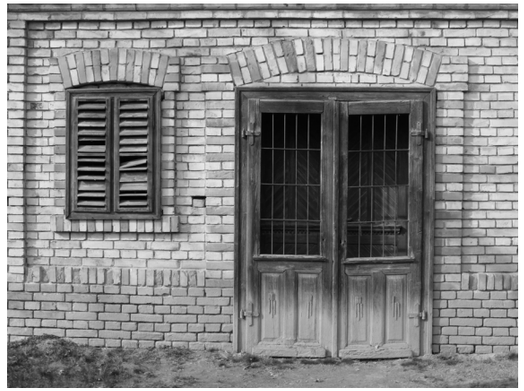

Korábbi állapot

Felújított állapot

IPOLYTÖLGYES KOSSUTH UTCA 35-36.
(PEST MEGYE)

Tájház
műemlék

Felújított állapot

Ipolytölgyes a Börzsönyben, a Duna-Ipoly Nemzeti Park területén, az Ipoly alsó szakasza mentén helyezkedik el. A település évszázadokra visszamenően állattenyészéssel foglalkozó kisparaszti falu volt. A lakóház a község központjában, a római katolikus templom közvetlen szomszédságában, a település egyik legrégebbi telekhelyén áll. Pontos építési ideje nem ismert, de a fő tömegét alkotó hagyományos hosszúházat valószínűleg a 19. század második felében emelték. A 20. század első felében városi példát követve egy utcai traktussal L-alaprajzúvá egészítették ki, és a tüzelőberendezések átalakításával füstmentessé tették a konyhát is. Az épület udvari homlokzatán végig falazott oszlopos, mellvédes tornác húzódik. Kialakítása és telepítése arra utal, hogy tehetős család birtokolta. A támogatásból cserélték a födémet és a padozatokat, javították a nyílászárókat, felújították a kombinált kemencét és újratapasztották az épületet. A falu legöregebb háza és annak udvara az áttelepített galambdúccal, kukoricagóréval és hidasóllal a paraszti életmód bemutatásának hiteles helyszíne lett.

Korábbi állapot

Felújított állapot

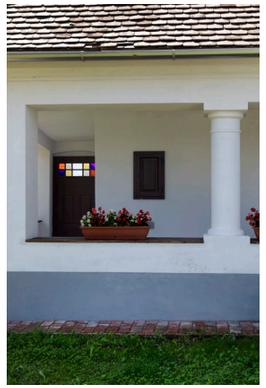

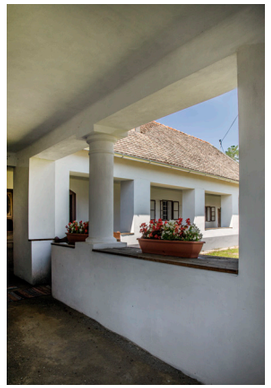

JÁNOSHALMA BAJAI UTCA 73.
(BÁCS-KISKUN MEGYE)

Szélmalom
műemlék

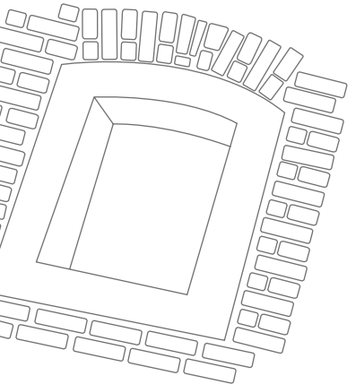

Felújított állapot

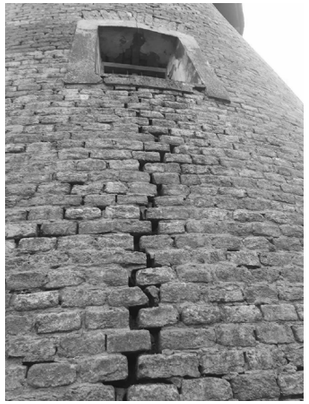

Korábbi állapot

Az egykori mezőváros jellegzetességeit őrző település Kiskunhalas és Baja közt fekszik, határát tanyavilág övezi. A Baja felé vezető főút mellett elhelyezkedő szélmalom az egyik gerendájába vésett évszám szerint 1890-ben épült, amikor az országban még több mint ezer szélmalom működött. A településen egykor álló hat szélmalom közül csak ez az egy maradt fenn, egyikeként a hazánkban még fennálló összesen tizenöt hasonló épületnek. 1950-ben még szél hajtotta. A műemléki védelem alatt álló lenyűgöző építmény működőképes, az egykori kőpados őrlési technika teljes folyamata megismerhető általa. Szerkezeti elemei a vitorlák kivételével teljesek, a belső őrlő berendezés (két kövespad, kövek, kő kiemelő daru, zsákemelő) szintén ép. A támogatásból elvégezték a toronysisak zsindelyének felületkezelését és a téglafalak megtisztítását, javítását és impregnálását. A felújítási munkák az épület méretei miatt autódaruról történtek. A helyreállításnak köszönhetően a malom kiemelkedő ipartörténeti emlékként tovább dacolhat az idővel. Előzetes bejelentkezéssel látogatható is.

Felújított állapot

JÓSVAFŐ
PETŐFI SÁNDOR UTCA 27.
(BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYE)

Lakóház
helyi védett érték

Felújított állapot

Az Aggteleki-karszt három patak által kialakított völgyében, az Aggteleki cseppkőbarlang egyik bejáratának közelében fekszik Jósvafő. A falu főutcáján, műemléki jelentőségű területen áll a 19. század közepén épült népi ház, ami az oromzat formájából ítélve később, a 19. század végén egészülhetett ki oldaltornáccal. Szoba – konyha – szoba alaprajzi elrendezésű, falazatai kőből rakottak, fedélszéke a fafödémtől független szerkezetű. Az épület utcai megjelenése a gömöri tájegységre jellemző: a két hatszemes ablakkal áttört homlokzatot vízvető párkány és lizénák díszítik. A ház mögött a hegyoldalba mélyedő, kőből rakott és agyaggal szigetelt pince nyílik. A felújítás során a ház süllyedését és nedvesedését hárították el aláfalazással és szivárgórendszer kialakításával. Rekonstruálták a fedélszerkezetet, a fafödémet, a tornácot, az oromzatot és a homlokzati vakolatdíszeket, valamint a belső terekben felújították a nyílászárókat. A munkák eredményeképpen helyreállították a ház hagyományos külső megjelenését, ugyanakkor komfortos, a falusi turizmus igényeit kiszolgáló szálláshelyet hoztak létre.

Korábbi állapot

Felújított állapot

KISBAJOM
KOSSUTH UTCA 116.
(SOMOGY MEGYE)

Lakóépület
helyi védett érték

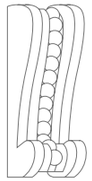

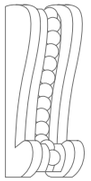

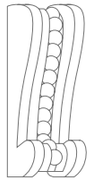

Felújított állapot

A megye középső részén található Kisbajom községet gazdag természeti környezete és építészeti öröksége miatt a ’Rinyamente ékszerdobozának’ is nevezik. Karakterét egy balszerencsének köszönheti: 1847-ben a település egésze leégett, ezért a 19. század második felében teljesen újjáépítették, mai lakóépületei zömmel ebből az időszakból származnak, szabályos szerkezete, széles utcái, parkjai és tágas telkei is ekkor alakultak ki. A támogatott lakóházat 1910-ben a református lakosú község három katolikus családjának egyike építtette. A háromosztatú, részben kétmenetes alaprajzú épület kuriális jellegű, amit az udvari homlokzata elé emelt, önálló nyeregtetős, beépített portikusz hangsúlyoz. A homlokzatokat klasszicizáló pilaszterek és párkányok, valamint a térdfallal magasított padlás míves szellőzői ékesítik. A kisvárosi polgári építészetet idéző vakolatdíszítés az oldalhomlokzatokra is átfordul. A lakórészhez soros elrendezésben ólak, istálló és pajta kapcsolódnak. A már korábban helyreállított épületen a támogatásból a homlokzati vakolatdíszek javítását, a nyílászárók és a tetőfedés felújítását, cseréjét valósították meg.

KISBAJOM
KOSSUTH UTCA 128.
(SOMOGY MEGYE)

Szentesi-kúria
helyi védett érték

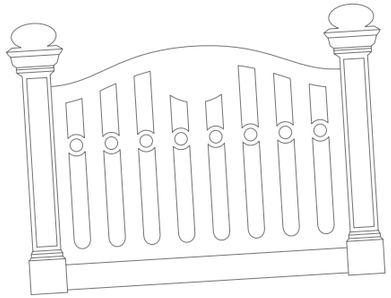

Felújított állapot

A gazdag népi épületállománnyal rendelkező településen a Népi Építészeti Program keretében egy másik lakóház is megújult: a műemléki védelem alatt álló református templom és lelkészlak szomszédságában elhelyezkedő, 1886-ban épült Szentesi-kúria. Kuriális, polgárosult jellegét a látható hasonlóság alapján a helyi református lelkészlak nyomán nyerhette el. Az utcával párhuzamosan fekvő, nyeregtetős lakóház alaprajza a hagyományos háromosztatú elrendezést követi, de annak összetettebb formáját mutatja, és részben kétmenetes rendszerű. A főhomlokzat öttengelyes, középen két oszloppal alátámasztott portikusz hangsúlyozza a főbejáratot. Zsalugáteres ablakai között lizénás vakolatdíszek, felettük párkányzat húzódik, és a térdfallal megemelt padlás szellőzői látszanak. Hosszú udvari homlokzatán is rendelkezik mind bejárattal, mind ablakokkal. A közel nyolcezer négyzetméteres telken két téglafalú gazdasági épület is található: az istállós pajta, valamint a pince, présház és nyári konyha. A támogatásból kívül-belül teljesen megújult kúria a jövőben közösségi funkciót fog kapni.

Korábbi állapot

Felújított állapot

LESENCETOMAJ KOSSUTH UTCA 93.
(VESZPRÉM MEGYE)

Plébániaház
műemlék

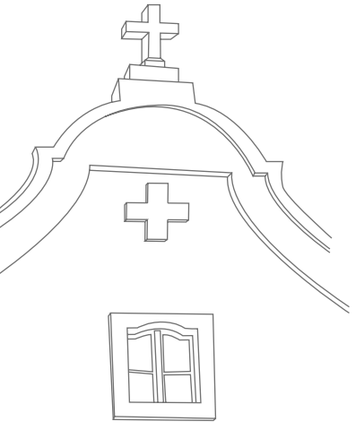

Felújított állapot

A Balaton-felvidéken, a Keszthelyi-hegység lejtőjén elterülő település a római kortól lakott volt, de a török hódoltság alatt elnéptelenedett. A 18. században újjászerveződő községben Nedeczky Károly kancelláriai tanácsos építtetett kastélyt, templomot és plébániaházat. A plébánia 1755-ben kezdte meg működését, de a templom alatt elhelyezkedő plébániaház már 1748-ra felépült és L-alakú volt, két szobából, cselédszobából, valamint konyhából állt. 1795-ben kápolnával és kamrával toldották meg, és feltehetően ekkor alakították ki a déli homlokzat romantikus stílusú, oromzatos formáját. A 19. század folyamán is végeztek átalakításokat az épületen, ekkor boltozott tornácát elfalazták, illetve a nyugati oldal felől megtoldották egy épületrésszel, aminek következtében kialakult a ma is meglévő, T-alakú alaprajza és egységes tetőszerkezete. A plébániaház a török hódoltság után újjáépült falusi plébániák Balaton-felvidéki típusának értékes képviselője. A támogatásból tetőszerkezetét állították helyre és cserepezését cserélték, de más forrásokból tovább folytatódik teljes helyreállítása.

Korábbi állapot

Felújított állapot

LOVASBERÉNY JÓKAI UTCA 13.
(FEJÉR MEGYE)

Lakóház
műemlék

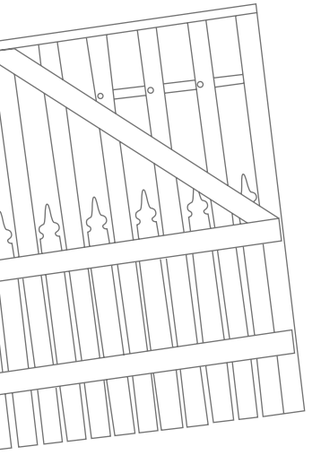

Felújított állapot

Korábbi állapot

Lovasberény a Vértes-hegység déli és a Velencei-hegység északi nyúlványai közti termékeny dombvidéken terül el. Az egykori mezőváros déli részén, a Rovákja-patak mentén elhelyezkedő népi műemlék a 19. század második felében épült. A jellegzetes közép-dunántúli alaprajzi rendszerű ház központi bejárata a pitvaros konyhába vezet, ahonnan mindkét oldalra egy-egy szoba nyílik, a lakórészhez pedig soros elrendezésben kamra és padlásfeljáró kapcsolódik. Falazata kő alapon vályogtégla, de végfala teljes egészében kőből épült, csüngőereszes kialakítású nyeregteteje náddal fedett. Utcai homlokzatán egy aszimmetrikusan elhelyezett hatszemes ablak nyílik, felette a deszkaoromzaton két kis füstnyílás, szellőző kapott helyet. Az első szoba födéme mestergerendás kialakítású, a konyha fölött deszkamennyezettel elfedett szabadkémény magasodik. A már korábban helyreállított, hagyományos tárgyakkal berendezett, gyümölcsfákkal és gyógynövényekkel körülültetett épületnek nyújtott támogatásból értékőrző szemlélettel végzett jókarbantartási munkálatokat valósítottak meg.

Felújított állapot

MAKÓ
ÓSZEGEDI ÚT
(CSONGRÁD-CSANÁD MEGYE)

Vörös-kereszt
helyi védett érték

Felújított állapot

Korábbi állapot

Az Ószegedi úton, az egykori pestistemető mellett áll a makói Vörös-kereszt. A Historia Domus szerint: „A szépen virágzani kezdő kisded hitközséget 1739-ben nagy csapás érte. Néhány hó alatt ugyanis 509-en estek a pestis áldozatául. Ezen csapás emlékére a szegedi úton Szent Rozáliához címzett kápolna építtetett, később ezen kápolna elpusztulván helyére kereszt állíttatott." 1855-ben az időközben elkorhadt fakeresztet Bálint Ferenc kőkeresztre cserélte le, amit a nép a színe alapján Vörös-keresztnek nevezett el. Az emlékmű az anyagát és szokatlanul használt szobrászati elemeit tekintve is egyedülálló emlékünk. A megújítás során a szobrot műterembe szállították, megtisztították, sótalanították, kőszilárdítási eljárásokat és esztétikai kiegészítéseket végeztek el rajta, majd környezetét és kovácsoltvas kerítését is helyreállították. A felújításnak köszönhetően a kereszt továbbra is védi a makói határt, az erre járó gazdák egy kis pihenőt tarthatnak a megszentelt helyen, névtelen kezek díszíthetik virágcsokrokkal az emlékhelyet, és a tervek szerint a búzaszentelő körmenet célpontjává is válhat.

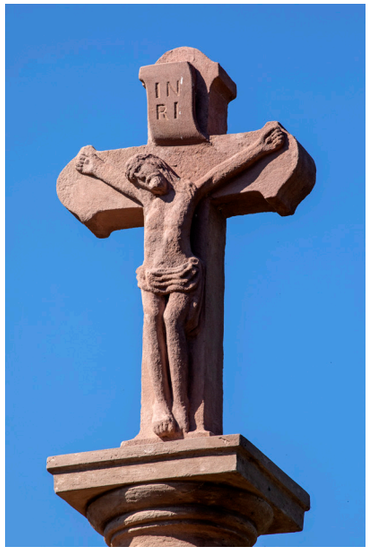

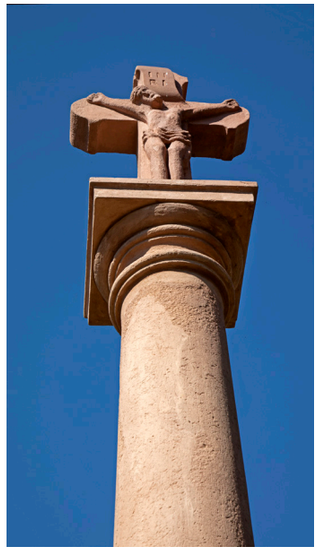

Felújított állapot

MURGA
FŐ UTCA 16.
(TOLNA MEGYE)

März-ház
helyi védett érték

Felújított állapot

A Tolnai-hegyháton fekvő település a török hódoltság alatt elpusztult, majd a 18. században evangélikus németekkel telepítették újjá. A virágzó kis falu a II. világháború után a németek kitelepítése, majd a szocialista rendszer destruktív döntései miatt fokozatosan elnéptelenedett, és mára demográfiai szempontból Magyarország legveszélyeztetettebb települései közé tartozik. Az evangélikus templom melletti házat a falu nagygazdája, a község életében vezető szerepet betöltő März János építtette 1924-ben. A ház ékessége főhomlokzatának vakolatdíszítése és betétes ajtaja, amit csak koporsó kiadásakor használtak. Értéket képviselnek a tornác gazdagon díszített öntöttvas oszlopai, az ereszcsatorna víznyelő üstjei és a tágas, polgári jellegű belső terek. A támogatásból megvalósult felújítás során megtartották a sváb építészetre jellemző látszó téglaburkolatokat, az eredetivel megegyező hódfarkú cserép tetőhéjalást készítettek, és megmentették az eredeti nyílászárókat. A belső terek felújítása során a megmaradt mozaiklapok mintáinak felhasználásával készítették a burkolatokat.

Korábbi állapot

Felújított állapot

NASZÁLY
MALOM KÖZ 1.
(KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYE)

Vízimalom
műemlék

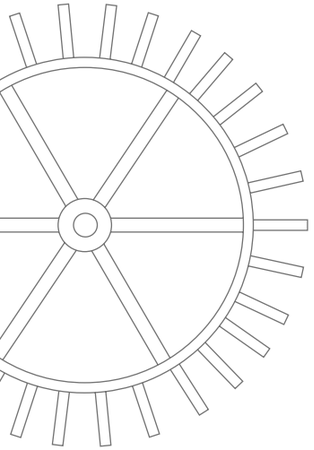

Felújított állapot

A Tatától északnyugatra fekvő Naszály község különleges építészeti értékei közé tartozik a központjában álló, több száz éves múlttal rendelkező vízimalom, ami a 18. század második felében az Esterházy család tulajdonában nyerte el jelenlegi formáját. Az épületegyüttes központi eleme a malom és a malomudvar Fényes-patakon átívelő téglahídja. A hatalmas vízkereket a Fényes-források zsilipekkel, támfalakkal szabályozott meleg vize hajtotta, ezért a malom télen-nyáron őrölhetett. Az udvar nyugati részén a molnár és molnárlegények lakásai, keleti részén gazdasági épületek (istálló, műhely, magtár, mosókonyha) találhatók. A leromlott állapotú épületegyüttest bő évtizede helyreállították, és Malomliget néven rendezvények, táborok számára tették alkalmassá. Jelen támogatásból a vízimalom, a malomkerék, a zsilipátjáró, a molnárház és melléképületei, a gazdasági udvar, a fahidak és támfalak karbantartó felújítását (kőműves javításokat, vakolást és a külső fafelületek felületkezelését) valósították meg, amelynek köszönhetően a szépen karbantartott rendezvényközpont működése ismét hosszú időre biztosította vált.

Korábbi állapot

Felújított állapot

NEMESVÁMOS
(VESZPRÉM MEGYE)

Vámosi csárda
műemlék

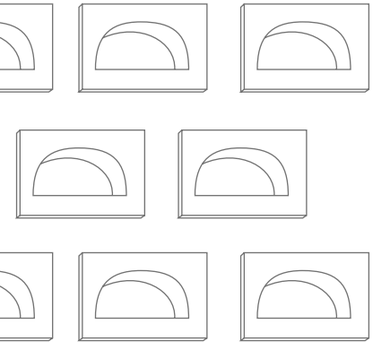

Felújított állapot

Korábbi állapot

A Balaton-felvidéken, Veszprém mellett fekvő Nemesvámos a középkorban vámszedési joggal rendelkezett, lakói kisbirtokos nemesek voltak. Határában már a középkori okmányok is említenek vámházat, és feltételezhetően annak alapjaira épült a 18. század második felében emelt épület. A továbbra is vámházként használt építményt az oromfalán szereplő évszám szerint 1831-ben átalakították és csárdaként hasznosították tovább. Az épületet jellegénél és korábbi funkciójából eredő kialakításánál fogva is a népi építészet határterületéhez sorolhatjuk. A csárda alatt húzódó hatalmas pince dongaboltozatú, a kétszintes épület alsó szintjét csehsüvegboltozat zárja, az alsó és felső szinten lévő tornácok kosárívesek. Falazata helyi terméskő, tetőzete nyeregtetős, két végén háromszög oromzattal, fedése nád. A műemlékegyüttes részét képezi az udvarban álló lábas pajta, ami kontyolt nádtetővel fedett. A csárda kultúrtörténeti emlék is: 19. századi története a bakonyi betyárok, 20. századi története az itt forgatott magyar filmek (pl. a Tenkes kapitánya) miatt érdekes. A támogatásból a csárda nádfedését cserélték, újították fel.

Felújított állapot

PALOZNAK
FŐ UTCA 6.
(VESZPRÉM MEGYE)

Tájház
műemlék

Felújított állapot

A Balaton-felvidéki település sokat tesz a hagyományos településkép megőrzéséért, ezért még 1998-ban Hild-díjat kapott. Az önkormányzat 1993-ban vette meg és állította helyre a műemléki védelem alatt álló tájházat. Az épület már az 1815-ös összeírásban is szerepel, akkor azonban még egy kisebb, sárból és sövényből készült ház lehetett a helyén. A ma is álló épület az utcai szoba mestergerendájára festett felirat („DSM 1 TT ADOMJNI J1888") és az épület északkeleti oromzatán lévő felírás szerint is 1888-ban épült. A ház falazata agyagba rakott kő, födéme gerendás, fedése nád, padozata agyagtapasztású. Az épület háromosztatú: szoba – pitvar/füstöskonyha – kamra, a szoba előtt dongaboltozatú tornác húzódik, a lakórészhez istálló kapcsolódik, a nyugati oldalához pedig földi pince csatlakozik. A helyreállított épület muzeális működési engedéllyel rendelkező tájház és számtalan közösségi esemény (pl. kézműves foglalkozások, Falunapok, szüret, Libanap) színtere. A támogatásból jókarbantartási munkákat, a táskás vakolatok javítását, meszelést, a nyílászárók újrafestését és az épület újranádazását végezték el.

Korábbi állapot

Felújított állapot

PEREKED
FŐ UTCA
(BARANYA MEGYE)

Harangláb
helyi védett érték

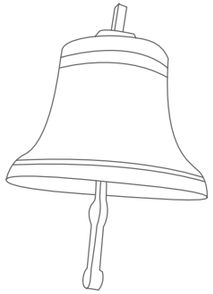

Felújított állapot

Pereked a török megszállásig plébániaközpont volt, de a 150 éves török uralom alatt elvesztette tájszervező szerepkörét, temploma is elpusztult. Új templomot csak 1887-ben emeltek, azt is a településen kívül, a kálváriadomb tetején. A 18. század elején a község főutcáján, a jelenlegi kultúrház udvarán, egy feszület szomszédságában a lakosság adományaiból haranglábat állítottak fel. Az első, azóta megsemmisült kisharangját 1719-ben öntötték, a mostani nagyharangot 1837-ben Weinbert Péter pécsi műhelyében készítették. A település szimbólumának is tekinthető, helyi védelem alatt álló harangláb homokkőből épült. Egyszerű, hasábformájú tömegét a földszinten a bejárati ajtó, az emeleti szinten az oldalankénti hangablakok tagolják. Gúlaformájú fedélszékét hódfarkú cserép fedi, tetején csúcskereszttel. A helyreállítás keretében a harangláb külső vakolása, festése, nyílászárói, tetőszerkezete és fedése is teljes egészében megújult. Megtartották az eredeti, íves harangtartó gerendát, amely az építmény egyik értékes jellegzetessége.

Korábbi állapot

Felújított állapot

PILISBOROSJENŐ MESTER UTCA 7.
(PEST MEGYE)

Lakóház
helyi védett érték

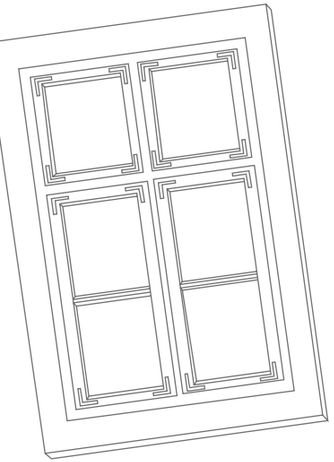

Felújított állapot

Pilisborosjenő a főváros vonzáskörzetében, a Pilis-hegység délkeleti lábánál, hegyekkel övezett medencében helyezkedik el. A középkori falu a török hódoltság során elnéptelenedett, ezért a 18. században sváb telepesekkel népesítették újjá. Egykor híres bortermelő település volt. Az épületet a homlokzatba épített kőtábla tanúsága szerint Weper Lajos és Eliza építette 1909-ben. Német tulajdonosaikat a második világháborút követően kitelepítették, így az épület más család tulajdonába került. Fésűs beépítésben álló, nyeregtetős, oromfalas, kő falazatú ház, amelynek lakórészéhez gazdasági épület és utólag betömedékelt pince csatlakozik. A korábbi helyreállítások során kívül a helyi sváb építészeti jellegzetességeket igyekeztek megtartani és visszaállítani, a belsőben pedig a modern lakóigényeket kiszolgáló átalakításokat végeztek. A támogatásból farestaurátori szakvélemény alapján három ablakot és a bejárati ajtót újították fel, három ablakot pedig az eredeti pántok és vasalatok megtartásával hiteles másolatra cseréltek.

Korábbi állapot

Felújított állapot

PILISMARÓT
CSÁNYI UTCA 3.
(KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYE)

Lakóház
helyi védett érték

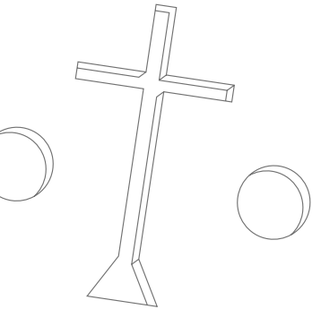

Felújított állapot

A Dunakanyarban, a Duna jobb partján, két történelmi település, Esztergom és Visegrád között, a Visegrádi-hegység lábánál helyezkedik el Pilismarót. A falu fölé magasodó Templomdombon elterülő, fallal körülvett temetőkertben emelkedik a 16. század végén épült református templom. A domb oldalában kicsiny házak állnak, amelyeket szegénysorból származó, föld nélküli parasztok, zsellérek építettek feltehetően a 18. század első felében. A szerény kialakítású zsellérházak sorából most helyreállított épület mindössze két helyiséges, szoba-konyha alaprajzú. Az utcai homlokzatán nyíló két kisméretű, négyszemes ablak mutatja egykori tulajdonosai szegénységét és az épület archaikus voltát. Falazata terméskő alapra rakott vályogtégla, sárral tapasztva. Födémszerkezete gerendás fafödém, oromfala deszkázott, nyeregtetejének eredeti fedése nád lehetett, jelenleg 110 éves esztergomi cserép fedi. A támogatásból a korábbi előnytelen átalakításokat (pl. aljzatbeton) bontották el, és korhű burkolatokat alakítottak ki, felületkezeléseket végeztek, valamint kismértékű belső komfortosítást végeztek.

Felújított állapot

PÜSPÖKHATVAN SZABADSÁG UTCA 64.
(PEST MEGYE)

Tájház
helyi védett érték

Felújított állapot

Püspökhatvan a Gödöllői-dombság és a Cserhát között elterülő hegyes-völgyes vidéken, a Galga-völgyében fekvő település. A falu a török hódoltság idején elnéptelenedett, és az újjátelepítés során a magyar és német nemzetiség mellett a szlovák lett a legmeghatározóbb népcsoport. A falu főutcáján álló lakóház a 20. század elején nyerte el mai kialakítását, de az egykori parasztporta a maga teljességében a település egyik utolsó, a 19. század végi építési hagyományokat őrző együttese. Az oromfalas főhomlokzat míves, sárga, vörös betétes téglaburkolata hívja fel a figyelmet az utca kanyarulatában álló portára. A tisztaszoba – pitvar – lakószoba – konyha – kamra alaprajzú lakóházhoz soros elrendezésben istálló és takarmánytároló csatlakozik, mögöttük méhes, az udvar másik oldalán ólak és kocsiszín, alatta pince helyezkedik el. Az épületből a helyi önkormányzat tájházat alakított ki. A támogatásból a szükséges jókarbantartási munkálatokat végezték el, a falak hagyományos technológiával történő újratapasztásától és meszelésétől kezdve a mázoláson át a portán álló gazdasági épületek rendbetételéig.

Korábbi állapot

Felújított állapot

SUKORÓ
BORBÁS UTCA 4.
(FEJÉR MEGYE)

Lakóház
helyi védett érték

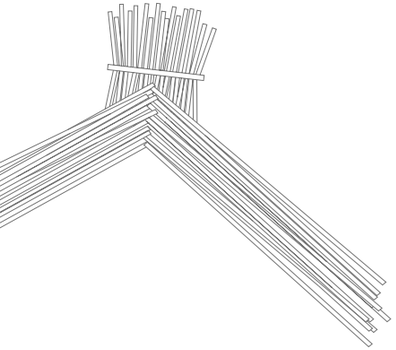

Felújított állapot

A Velencei-tó északi partján, a Vértesalja tájegységben fekszik Sukoró, melynek népi építészete számtalan archaikus vonást őrzött meg. A dombtetőn, a pákozdi csata haditanácsáról ismert református templom környezetében laktak egykor a református vallású gazdacsaládok, a domb oldalában pedig a katolikus vallású zsellérség. A Borbás utca a zsellérek lakhelye volt, gazdálkodásra alkalmatlan, kicsiny telkekkel. A helyreállított zsellérház 1920 körül már biztosan ebben a formában állt. Falazata egyenetlen vastagságú vertfal. Szoba – konyha – szoba – kamra – szérű beosztású, soros elrendezésben háromrekeszes gazdasági épület (tároló, tyúkól és disznóól) kapcsolódik hozzá, leghátul pedig egy földbe süllyesztett pince húzódik. Tetőzetét Velencei-tavi nádfedés borítja, a szarufavégek faragott kivitelűek. Egykori lakóinak katolikus hitvilágára emlékeztet a falba süllyesztett, üvegezett, 10x15 cm méretű Mária-festmény, ami a bejárat mellett, fejmagasságban található. A támogatásból a nyílászárók és a tetőszerkezet javítása, a nádazás cseréje és egyes gazdasági épületek felújítása valósult meg.

Felújított állapot

SZENTJAKABFA FŐ UTCA 31.
(VESZPRÉM MEGYE)

Lakóház és gazdasági épület
helyi védett érték

Felújított állapot

Szentjakabfa a Balaton-felvidéken, a festői Nivegy-völgyben fekvő kisközség. A 18. század folyamán német telepesek népesítették újjá. A település központjában álló római katolikus templommal szemközt helyezkedik el a lakóház és a hozzá kapcsolódó gazdasági épület együttese. Az épületet a főhomlokzatán díszes mezőben szereplő felirat szerint 1887-ben Vendel Albert emelte. Az utcavonalra merőlegesen álló, nyeregtetős, macskalépcsős oromzatú épület lakórésze háromosztatú, tisztaszoba – konyha – lakószoba alaprajzú. A lakóház nyílászárói, bútorai és berendezési tárgyai – sarokpad, étkezőasztal, rövid ágyak, rózsamintás sparhelt – a 19. századi sváb életforma tanúi. A lakóházhoz sorosan kapcsolódó gazdasági épületben a bortermeléssel foglalkozó településre jellemzően boroshordó-tároló, valamint egy romos istálló található. A támogatásból restaurálták a lakóház eredeti nyílászáróit és az utcai homlokzat fém zsalutábláit, cserélték a tetőszerkezetet és a korábbi palafedést, valamint helyreállították a főhomlokzat vakolatdíszeit.

Korábbi állapot

Felújított állapot

SZENTPÉTERSZEG DÓZSA GYÖRGY UTCA 2.
(HAJDÚ-BIHAR MEGYE)

Módos gazda lakóháza
helyi védett érték

Felújított állapot

Szentpéterszeg a Berettyó-Körös vidékén, a bihari térségben fekszik. A jellegzetes alföldi település központjában, a 18. században emelt református templom és a tájház környezetében található épületet Ékes Vince módos gazda építtette 1923-ban. Építésében szász mesterek működtek közre. Falazata tégla és vályog. Alaprajzi elrendezése hagyományos háromosztatú: tisztaszoba – konyha – hátsó szoba, melyekhez soros elrendezésben külön bejáratú padlásfeljáró/kamra és kemencével ellátott, szabadkéményes hátsó konyha kapcsolódik. Klasszicizáló stílusban készült míves, mellvédes tornácának és népi barokk stílusú oromzatos utcai homlokzatának vakolatdíszeit műemléki kutatás alapján állították helyre, illetve rekonstruálták. A felújítás során javították a tető bádogos szerkezeteit, felújították a tornácmellvédet, pótolták a vályogfal tönkrement részeit, javították és festették a homlokzatokat és a nyílászárókat. A felújított házat lakásként és műteremként, valamint képzőművészeti kiállítások és művészettörténeti előadások színtereként tervezik hasznosítani.

Korábbi állapot

Felújított állapot

TARPA
PETŐFI UTCA 22.
(SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE)

Lakóház
műemlék

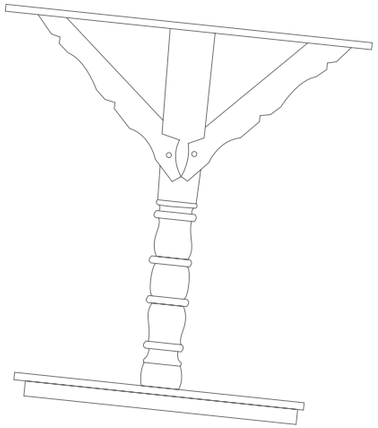

Felújított állapot

Az ország keleti határán fekvő Tiszahát tájegység egykor mezővárosi rangú települése Tarpa, melynek faluszerkezete a középkori eredetű halmaztelepülések egyik szép példája. Utcahálózata már a 17–18. században kialakult, az akkorival ma szinte teljesen azonos képet mutat. A műemléki védelem alatt álló lakóház oldalhatáros beépítésben áll az utca karéjos vonalvezetéséhez alkalmazkodó szalagtelken. A lakóház hagyományos háromosztatú, oldaltornácos, csonkakontyos utcai homlokzata a helyi építési hagyományok szerinti lizénás díszítésekkel tagolt. A mestergerendába vésett dátum szerint 1860-ban épített ház a 2001-es nagy árvíz idején jelentősen károsodott, és a szakszerűtlen átépítések és bővítések is rontották állapotát. A jelenlegi felújítás során visszakerült a tetőre a karakteres zsindelyfedés, és felújították az eredeti épületszerkezeteket: a faoszlopos tornácot, a pórfödémeket, a kéményt, a tapasztott falakat és nyílászárókat. A hitelesen megőrzött műemléképületből a konyha és a fürdőszoba korszerűsítésével, valamint a szigetelések elkészítésével egy mai komfortigényeket biztosító lakóházat alakítottak ki.

Korábbi állapot

Felújított állapot

VEJTI
PETŐFI UTCA 5.
(BARANYA MEGYE)

Punak-porta
műemlék

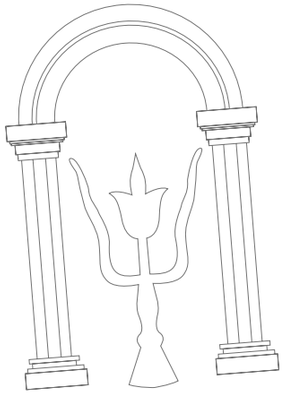

Felújított állapot

Korábbi állapot

Vejti az Ormánságban, a Dráva folyó szomszédságában található. A török uralom idején, majd azt követően is döntően református magyarok lakták. Az egyutcás falu református templomának szomszédságában található a műemléki védelem alatt álló Punak-porta. A lakóház a homlokzatán látható vakolatdísz tanúsága szerint 1868-ban nyerte el mai kialakítását. A főépület az utcára merőlegesen álló, háromosztatú, tornácos lakóház, mögötte góré helyezkedik el, a szemközti telekhatár mentén pedig emeletes magtár-tároló és istállós pajta kapott helyet. A lakóház főhomlokzatának gazdag a vakolatdíszítése: a tornácvég ajtaja és a két ablak között lizénák futnak, felettük tagolt övpárkány, az ablakok keretezését szemöldökdísz egészíti ki, az oromzaton a keretelt padlásszellőzők között pedig a dátum, s mellettük kétoldalt oromrózsák. A műemlékegyüttes elemeinek felújítása az elmúlt évtizedekben folyamatosan zajlott, jelen támogatásból a gazdasági épületek újultak meg. Az eredeti épületelemek megtartó felújítása során hagyományos anyagokat és építési módokat használtak.

Felújított állapot

ZÁVOD
KOSSUTH UTCA 85.
(TOLNA MEGYE)

Tájház
helyi védett érték

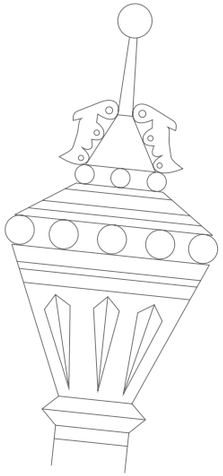

Felújított állapot

Závod a Tolna megyei Völgység tájegységében fekszik. A török uralom után német telepesek népesítették újra, és az ő építészeti kultúrájuk még ma is alapvetően határozza meg a faluképet. A 20. század elején emelt lakóház tipikus példája a sváb hosszúházaknak. Oldalhatáron áll, cserepezett nyeregtetővel fedett, kő alapozású, vert, illetve vályog falazatú. Tágas belső terei nagy belmagasságúak, és a helyiségek mind a széles és hosszú tornácra nyílnak, amelyet díszes esztergált oszlopok támasztanak alá. Téglaburkolatú főhomlokzatát lizénák és párkány tagolják, ablakai zsalugáteresek. A házat a II. világháború után iskolaként és tanítói lakásként használták, napjainkban tájház működik benne. A tulajdonos önkormányzat igyekszik az eredeti jellegzetességeknek megfelelően helyreállítani az épületet, így újulhatott meg korábban a főhomlokzat és a tetőzet, a mostani támogatásból pedig a tornác nyílásrendjét rekonstruálták és oszlopait újították fel. Az elmúlt évtizedek tudatos értékvédő és értékmentő közösségi munkája révén számtalan épület születhetett újjá a településen, amelyek sorába illeszkedik immáron ez a ház is.

Korábbi állapot

Felújított állapot

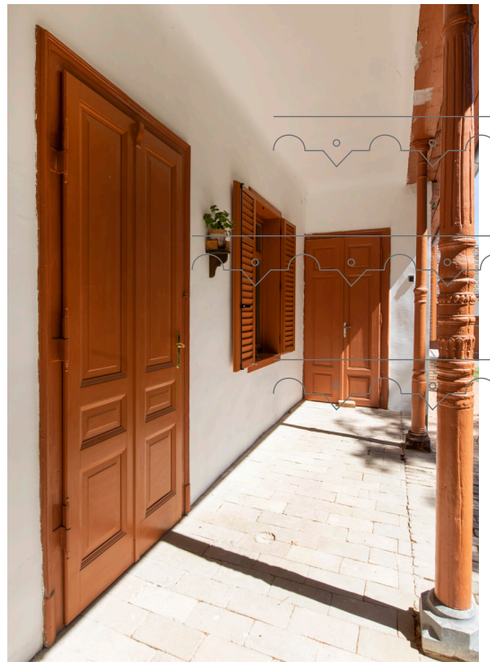

ZEBEGÉNY NAPRAFORGÓ UTCA 4.
(PEST MEGYE)

Napraforgó-ház
helyi védett érték

Felújított állapot

Korábbi állapot

A Dunakanyar festői völgyében fekvő Zebegény kicsiny Duna-parti utcájában áll a Napraforgó-ház. Az épület az 1920-as években nyerte el mai kialakítását, amikor gróf Károlyi Lászlóné (szül. gr. Apponyi Franciska) Zebegénybe költözött, és megvásárolt egy, a Duna partján álló házsort, aminek épületeit népies stílusban átalakíttatta. A grófnőt a helyiek Napraforgónak szólították, ezért az utcasort is így nevezték el. A „magyaros” stílusú, stranddal rendelkező, verandás, kandallós, kékre mázolt házak turisztikai célú kiadását 1936-ban, Virágnyaralók néven indította meg a grófnő. A Napraforgó-ház az évtizedek során megemelkedett utcaszint miatt annál kissé mélyebben, de utcavonalas beépítésben áll, elő- és oldaltornácos, deszkaoromzatos, szoba – konyha alaprajzú, tetőtere beépített. A támogatásból a falszerkezet víztelenítését és megerősítését, a nyílászárók, tornácoszlopok és a kerítés javítását, illetve eredetinek megfelelő kékre festését, továbbá az építéskori külső megjelenés szakszerű, kutatáson alapuló helyreállítását valósították meg.

Felújított állapot

ZSÁMBÉK
BICSKEI UTCA 43.
(PEST MEGYE)

Lakóház
helyi védett érték

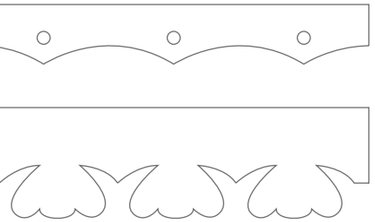

Felújított állapot

Korábbi állapot

A középkori romtemplomáról ismert település a Zsámbéki-medencében fekszik. A gazdag korai történelemmel rendelkező egykori mezőváros népessége a török hódoltság alatt megfogyatkozott, ezért a 18. század elején sváb telepesek érkeztek. Közülük az egyik család, a Techert família építette a lakóházat, a díszes oromzaton látható évszám tanúsága szerint 1789-ben. Az építés idejét hitelesíti a korábbi felújítás során a padlóban talált 1761-es rézkrajcár is. A település legrégebbi datált háza vályog falazatú, náddal fedett, a belsőben megmaradt az eredeti búbos kemence és a konyha fölé magasodó szabadkémény. A ház két végén a záró nádkévék tetejét Szent Kozma és Damján, az orvosok védőszentjeinek kerámiaszobra díszíti. A támogatásból a zsámbéki paraszti hagyományokat bemutató, szépen karbantartott ház elmohásodott nádfedését tisztították meg és helyreállították hagyományos gerincfonását is. Megújult a kémények bádogozása, és a gazdag vakolatdíszítésű oromzatra fűrészelt, „cifra” vörösfenyő széldeszkák kerültek.

Felújított állapot

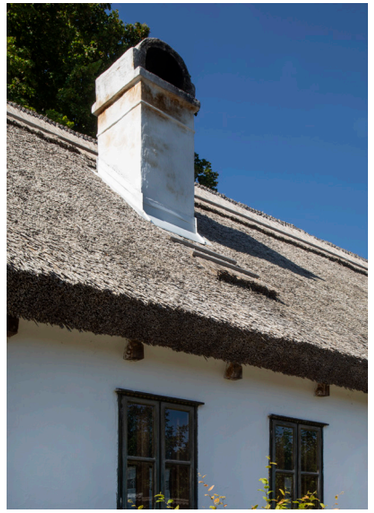

Szerkesztők: Korzenszky Tamás, Bognár Gábor

Szerzők: Jékely Berta, Hegedűs Lórántné, Zsanda Zsolt

Lektor: Herczeg Renáta

Fotók: Bélavári Krisztina

Térkép: Papp Lajos

A kötetet gondozta: Bóz Lili

Grafikai tervezés és kivitelezés: Kirkovits Andrea, Korcsmáros László, Báron András, Fülöp Kata

Felelős kiadó: Kolossa József DLA, ügyvezető, Lechner Tudásközpont Nonprofit Kft.

1111 Budapest, Budafoki út 59.

www.lechnerkozpont.hu

Nyomda: Prime Rate Kft.

Megújuló vidéki örökségünk 2/1.

ISBN: 978-615-80980-4-5

MINISZTERELNÖKSÉG

LECHNER TUDÁSKÖZPONT

A kiadványban bemutatott népi építészeti értékek

LECHNER TUDÁSKÖZPONT

A KÖTETBEN SZEREPLŐ ÉRTÉKVÉDELMI KATEGÓRIÁK:

Műemlék:
a műemlékek védelméért felelős miniszter döntésével, határozatával, illetve rendeletével védetté nyilvánított műemléki érték. A műemlékek adatait a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény alapján a központi, közhiteles műemléki nyilvántartás tartalmazza.
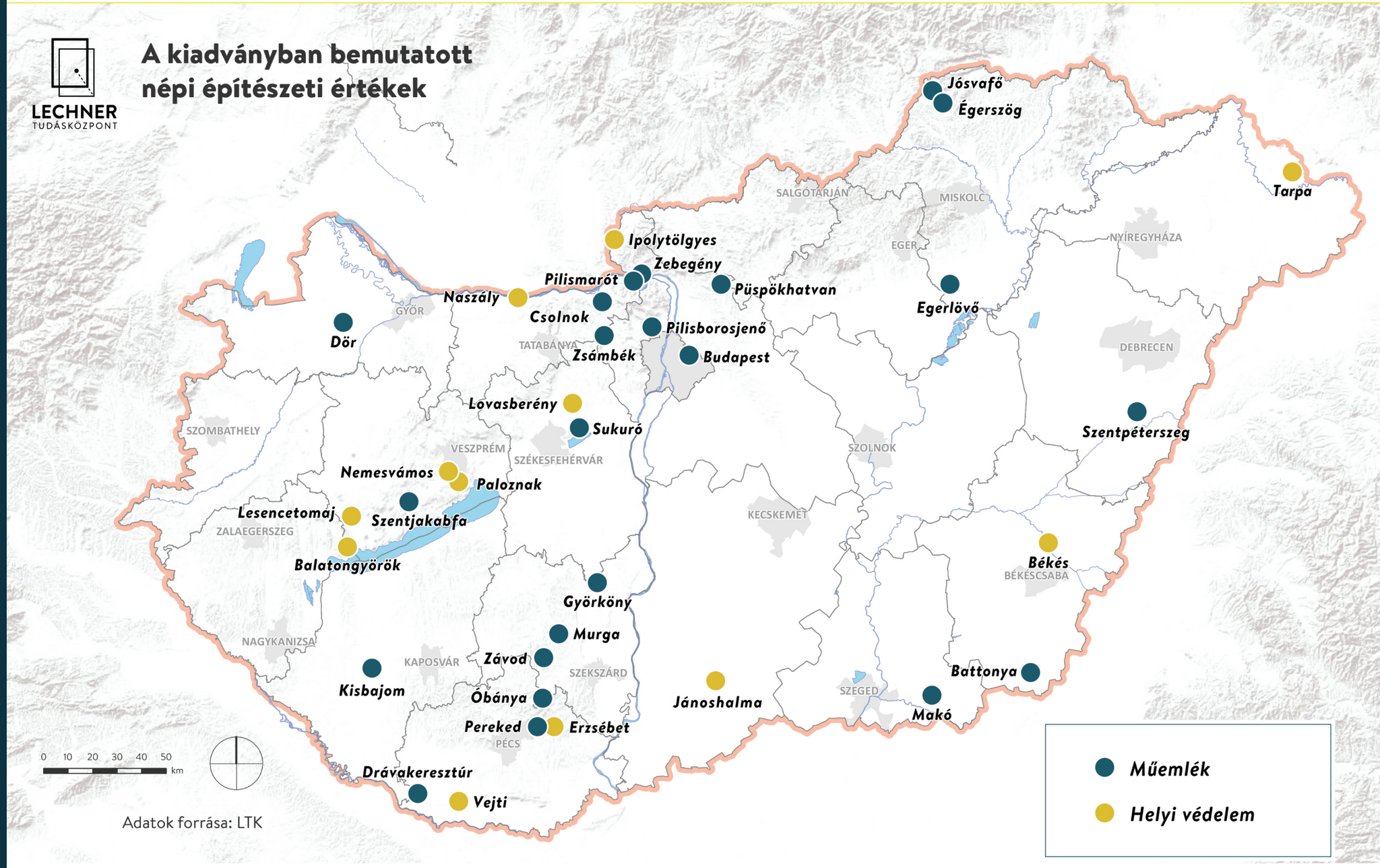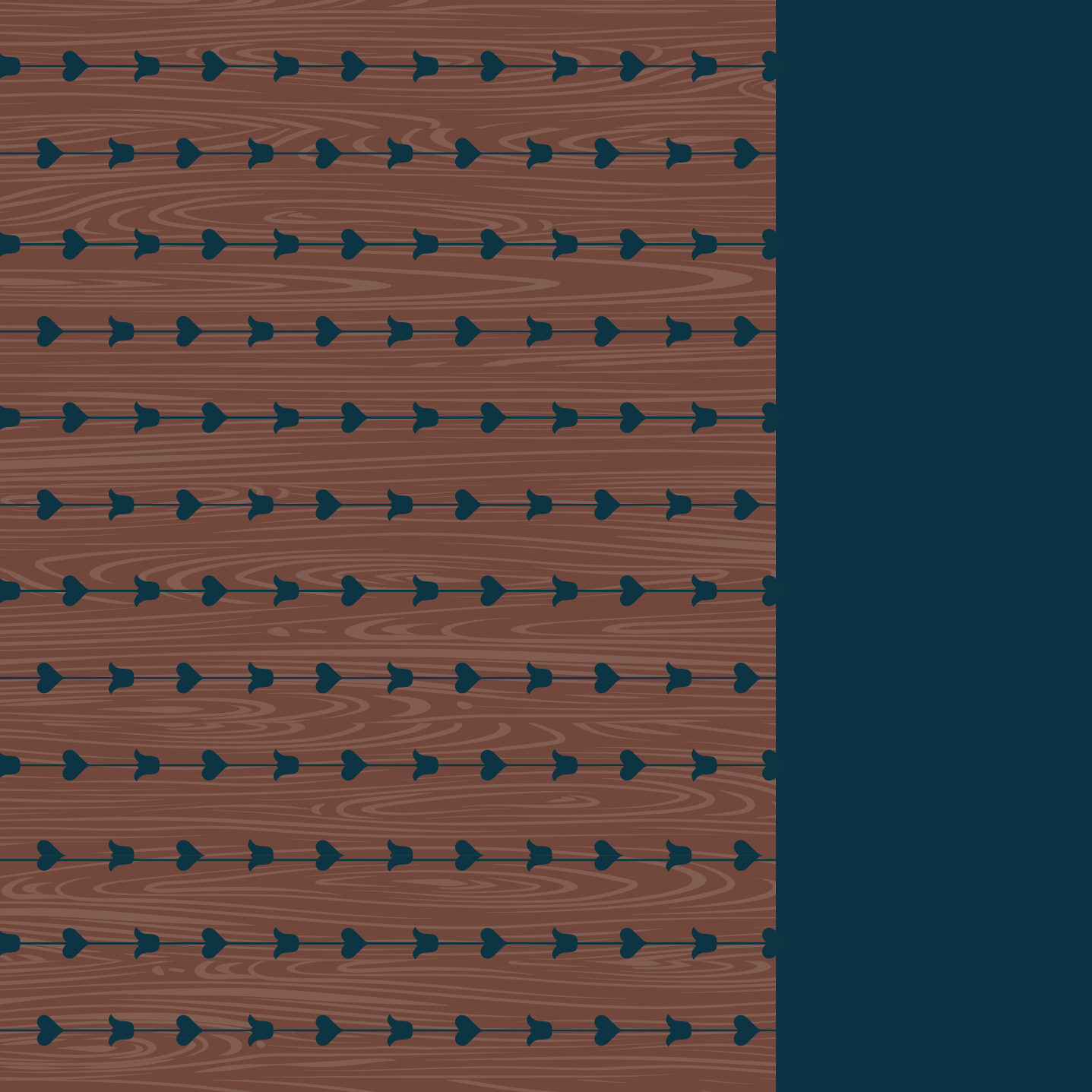
Helyi védelem:
az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény alapján a helyi (települési) önkormányzat által védelemben részesített építészeti érték.